

Socialnämnden

Nina Nisser
Utvecklingsledare
nina.nisser@ekero.se

Mathias Elmersjö
Utvecklingsledare
Mathias.elmersjo@ekero.se

PM - Översyn av anhöriganställningar inom hemtjänsten

Dnr SN22/39

Bakgrund

Inom vissa delar av socialtjänsten förekommer att anhöriga anställs för att utföra en biståndsbedömd insats. De anställs av aktuell utförare vanligast via PAN-eller HÖK-avtal¹. Anställningen är kopplad till det enskilda uppdraget och när det avslutas upphör också anställningen. Det är aktuell utförarens ansvar att bedöma om den person som är aktuell för anställningen bedöms lämplig att utföra insatserna. Det enda som styr anställningsformen i dagsläget är den riktlinje som Socialnämnden beslutade om i samband med att valfrihetssystem enligt LOV infördes.

På socialnämndens sammanträde den 30 september 2020 beslutade nämnden att ge socialförvaltningen i uppdrag att föreslå former för att begränsa eller helt avsluta möjligheten till anhöriganställning. Bakgrunden till nämndens beslut var den kvalitetsuppföljning som genomförts gällande utförande av hemtjänst i Ekerö kommun. Av kvalitetsuppföljningen framgick bland annat att majoriteten utförarna upplever anställningsformen som problematisk på grund av bristande insyn i den vård och omsorg som bedrivs hos kunderna.

Då socialnämndens beslut fattades i anslutning till kvalitetsuppföljning inom hemtjänsten avser aktuellt ärende anhöriganställningar inom just hemtjänst.

Socialnämndens riktlinje för anhöriganställning

Socialnämndens riktlinje för anhöriganställning antogs 2010 och omfattar anhöriganställningar inom hemtjänst, avlösarservice, ledsagarservice och personlig assistans enligt LSS. Enligt riktlinjen kan aktuell hemtjänstutförare fatta beslut om anhöriganställning om sådana önskemål finns från brukaren och utföraren finner det lämpligt. Anhöriganställningar

---

¹ PAN - Överenskommelse om lön och anställningsvillkor för personlig assistans och anhörigvårdare.
HÖK – Huvudöverenskommelse.

ska inte användas om utföraren gör bedömningen att anställningen riskerar att försvåra relationen mellan den som vårdas och den anhöriga.

Riktlinjen anger att utföraren har samma ansvar för utförandet av insatserna oavsett anställningsform. Vidare gäller samma krav på kvalitet i utförandet som anges i avtal, föreskrifter och uppdraget/beställningen från biståndshandläggare.

Kompetenskrav i upphandlingsunderlaget för hemtjänst

I avtalet gällande utförande av hemtjänst framgår att uppdraget ska utföras med den personalstyrka och kompetens som krävs för att insatserna ska ha god kvalitet. Utföraren ansvarar för att bemanna verksamheten så att god service och säkerhet garanteras. Personalen ska alltid ha tillgång till arbetsledning.

Vidare bör personalen som utför uppdraget ha genomgången utbildning från vårdlinje, social servicelinje, omvårdnadsprogram och/eller motsvarande samt tidigare erfarenhet från motsvarande arbete, alternativt ha andra kvalifikationer som utföraren bedömer tillgodoser den kompetens som är erforderlig. Personalen bör ha god kunskap om multisjuklighet, demenssjukdomar och kost/nutrition. Personalen ska behärska det svenska språket i tal och skrift, ha fallenhet och intresse för sitt uppdrag. Personalen ska erbjudas introduktion i samband med anställning samt kontinuerlig erforderlig utbildning och handledning.

Tidigare översyn

Dåvarande socialkontoret presenterade 2018 en kartläggning av anhöriganställningar i kommunen med fokus på hemtjänst. Kartläggningen visade bl.a. att den formella utbildningsnivån hos de anhöriganställda generellt var låg, att biståndsbedömares och ansvarig utförares insyn i omsorgen var begränsad och att dokumentationen i ärendena ibland var bristande.

Uppföljning av anhöriganställningar inom hemtjänsten per januari 2022

Andelen anhöriganställningar varierar mellan hemtjänstutförarna (se tabell 1). Proffssystemen i Stockholm AB har störst andel anhöriganställd personal (100%) och Adeocare AB har ingen anhöriganställd personal per januari 2022.

Tabell 1. Andel anhörganställda av det totala antalet brukare hos respektive utförare.

Utförare	Antal anhörganställningar	Antal brukare totalt hos utföraren	Andel anhörganställningar
Ekerö hemtjänst	8	190	4,2%
Mäläröarnas Hemtjänst AB	2	114	1,8%
Mälärö Omsorg Stockholm AB	2	94	2,1%
Adeocare AB	0	17	0%
Proffssystem i Stockholm AB	7	7	100%

Bland dem som är anhörganställda hos kommunens hemtjänstutförare idag saknar samtliga formell utbildning. Ungefär hälften är anställda som vårdbiträden men huruvida dessa har genomgått någon form av utbildning varierar. De flesta utförare uppger att samma rutiner gäller för anhörganställda som för andra anställda, när det gäller exempelvis kompetensutveckling och introduktion) medan vissa utförare uppger att detta skiljer sig mellan PAN-anställda och övrig personal.

Anhörganställningar inom andra kommuner per januari 2022

Socialförvaltningen har undersökt bestämmelserna kring anhörganställningar i sju² andra kommuner i Stockholms län. Endast en kommun tillåter anhörganställningar inom hemtjänst (se tabell 2).

---

² Tio kommuner tillfrågades, däribland samtliga kommuner i nordväst-samarbetet. Sju kommuner återkom med svar.

Tabell 2. Förekomst av anhöriganställningar inom hemtjänsten i några kommuner i Stockholms län per januari 2022.

Kommun	Tillåter anhöriganställningar inom hemtjänst Ja/Nej
Stockholms stad	Nej
Sundbyberg stad	Nej
Lidingö stad	Ja
Sollentuna kommun	Nej
Täby kommun	Nej
Vallentuna kommun	Nej
Upplands Väsby kommun	Nej

De främsta skälen till att anhöriganställningar inte tillåts i de undersökta kommunerna är svårigheterna att garantera kompetensnivån hos de anställda samt att insynen och uppföljningen av ärenden försvåras när brukaren och den anställde ofta lever i hushållsgemenskap. Lidingö stad är den enda av kommunerna som socialförvaltningen varit i kontakt med som svarat att de tillåter anhöriganställningar inom hemtjänsten. I Lidingö stad kan anhöriganställning endast bli aktuellt om den enskilde talar ett främmande språk som inte talas av någon i leverantörens personalgrupp eller att de beviljade hemtjänstinsatserna inte kan tillgodoses på ett annat sätt. I övrigt har Lidingö liknande krav som Ekerö kommun gällande anhöriganställningar. Lidingö stad planerar att se över regleringen av anhöriganställningar under våren 2022.

Samlad bedömning och förslag till beslut

Handläggare vid socialförvaltningen har genom åren upplevt att det är svårt att följa upp ärenden där insatserna utförs av en anhörig, eftersom insynen är begränsad. Det kan också vara svårt att dra gränsen mellan vad som är en insats och vad som ryms inom äktenskapsbalken. Vidare kan det av naturliga skäl finnas ett beroendeförhållande mellan brukaren och den anhörige, särskilt i de fall den anställde är beroende av den inkomst som brukarens behov av insatser genererar. Bristen på insyn och de inbyggda beroendemekanismerna i dessa ärenden gör att det är svårare för handläggarna att följa upp och kvalitetssäkra de biståndsbedömda insatserna.

Som enskild kan det vara en bra lösning att få sina beviljade insatser utförda av en anhörig, i synnerhet om dessa två delar hushåll. Språk, kultur och andra specifika önskemål kan vara tungt vägande skäl till anhöriganställningar. För den enskilde kan det också vara en valfrihet att få bestämma vem som ska utföra beviljade insatser, t.ex. omvårdnadsinsatser. Samtidigt

ställs idag höga krav på den som ska utföra biståndsbedömda insatser. Även om den anhörige känner personen bättre behöver det inte alltid betyda att denne har rätt kompetens för att utföra omvårdnadsinsatser.

Allt fler svårt sjuka äldre vårdas hemma, vilket ställer höga krav på personalens kompetens och yrkeskunskap. Valfrihetssystemet inom hemtjänsten har inneburit att det idag finns flera professionella utförare att välja mellan som borde ha goda möjligheter att tillgodose olika önskemål och behov.

Mot bakgrund av ovan föreslår socialförvaltningen att socialnämnden beslutar att avveckla anhörganställningar inom hemtjänst i Ekerö kommun. Socialförvaltningen föreslår vidare avvecklingen ska ske successivt där möjligheten till nya anhörganställningar ska upphöra från och med den 1 maj 2022. Därtill föreslår socialförvaltningen att befintliga anhörganställningar ska vara avvecklade senast den 1 januari 2023.

Konsekvenser samt fortsatt tidplan

För att genomföra den föreslagna förändringen krävs en ändring av villkoren i avtalet mellan Ekerö kommun och respektive hemtjänstutförare. I nuvarande avtal finns ett förbehåll med rätt för socialnämnden att utveckla/ändra villkoren i förfrågningsunderlaget. Om utföraren inte accepterar nämndens förändringar ska utföraren säga upp avtalet. Vid en eventuell uppsägning behöver i så fall utförarens brukare välja en ny utförare.

Om utföraren väljer att acceptera de ändrade villkoren behöver utföraren tillhandahålla annan personal hos de brukare som tidigare fått insatser utförda av anhörganställd personal. Den enskilde brukaren kan även välja att få sina insatser utförda av en annan utförare inom valfrihetssystemet.

För att möjliggöra en, för berörda brukare och utförare, trygg och förutsägbar övergång från anhörganställd till annan personal föreslås en relativt lång avvecklingsperiod fram till 1 januari 2023. Samtliga brukare som idag har en anhörig som utför insatsen är också efter detta datum garanterade verkställighet av sina beviljade insatser, på lika villkor som övriga brukare.